

Gerold László

Teveévédeves

Szép Ernő: *Lila ákác*. Újvidéki Színház

Sokáig, szinte attól kezdve, hogy előadás után kiléptem a színházból, egészen addig, hogy gép elé ültem, igen határozottan tudtam, hogy ennek a kritikának nem lehet más a címe, mint *Love story*. Mert, véltem, ez fejezi ki legpontosabban azt, amit a színházban láttam. Annyira biztos voltam a jó, pontos választásban, hogy – ami ritkán esik meg velem – azonnal gépbe is írtam a címet. De amikor jegyzeteimet kiegészítendő, belenéztem Szép Ernő szövegébe, s rátaláltam arra a párbeszédre, amelyet a két főszereplő, Csacsinszky Pali és Tóth Manci folytat, csókok által meg-megszakítva egy reggel a ligetben, tudtam, a remeknek vélt címnél van még egy jobb is: annak a dialógusnak egy töredéke vagy csak akár egyetlen szava, amely játékoságával a boldogság talán leghitelesebb megnyilvánulása.

Így lett az írás címe: „Teveévédeves”. Az a szó, amit Pali, a szerzői utasítást betartva, egy *csók után*, nevetve, *fejrázva*, *hízelegve* mond a „Te forró limonádé”-nak, „Te erdei szamóca”-nak becézett Mancinak, aki – mi más *tesz/tehetne* egy szerelmes lány – azonnal folytatja a gyermekkort idéző s a pillanatnyi meghitt helyzethez fölöttébb illő, a nyelvészek által madárnyelvnek nevezett játékos dialógust: „Mavagava évédeves. Mavagavadrágágava”, amit Pali (mi más *tesz/tehet* egy szerelmes férfi) készségesen (egy csók közbeiktatása után) imígyen folytat: „Tergevargadárgárgarga”.

Nos, erről a boldogságról szól Szép Ernő „Szerelmes históriá”-nak nevezett öt képből álló *Love storyja*, amelyet egyaránt dicsér a színházkritika (Koltai Tamás: „A legjobb magyar színdarabok egyike, amit valaha írtak.”) és az irodalom(dráma)történet, s amelyet a kortárs kritika a magyar érzelmek iskolájaként tart nyilván. Amiben Déry Tibor a regény megjelenésekor (Szép Ernő regényből dolgozta át színpadra) „az eltűnő ifjúságnak... finom sóhaját” látta (s láthatjuk ma is!). De amely, ahogy az ősbemutatóról beszámoló Kosztolányi Dezső írja hálával a szerzőnek, aki „kis

sétakocsizásra” vitte „a békébe, a múltba”, első színpadra vitelek, már 1923-ban a boldog, talán sohasem volt időket idézte, amikor „mindenütt folyt a pezsgő, szólt a cigánymuzsika, Budapest egyetlen nagy mulatóhoz hasonlított”, amikor az „embereknek idejük maradt arra is, hogy olyan kis semmiségekkel bíbelődjenek, mint például a szívük”.

Valóban: boldog békeidők, úgy általában, de az egyes ember magánéletében is, amit Szép Ernő amaz századelő pesti aszfaltnyelvi argóján mond el az öt kép közül négyben, mert az ötödik kép nyelve már nem ez az évődő, ugratós, hízelgős, játékos nyelv, hanem a mindennapi beszéd líra nélküli, szinte tényközlően szikár nyelve. A zárókép ugyanis nem a szerelemről, hanem a megghiúsult boldogságról szól. Igaz, nem tragikus (az előző négy kép után ez elképzelhetetlen is lenne!), hanem inkább érzelmes(kedő) hangon. Itt az élet szava szólal meg, amely erősebb a szerelem szavánál. Mancsi, a pesti „ligeti nőcské”-ből lett bártündér vengerkának áll be orosz földre, hogy pénzt keressen s küldhessen haza anyjának, testvéreinek, s ezért, bármennyire is fáj, nehezebbre esik, elhagyja Csacsinszky Palit, aki igazán ekkor jön rá, mekkora csacsi volt, amikor élvezte ugyan a kis senki hízelgő szerelmét, de nem vette észre, hogy közben nagyon boldog volt. Most egyszerre rá kell ébrednie: felnőtt, férfi lett, aki nemcsak rajongani tud, hanem akinek kudarcai is vannak, aki kénytelen boldogtalan lenni.

Szerelem és dráma (ezért véltem találónak a közelmúltban nagy népszerűségnek örvendő Segal-regény, a *Love story* címét), játék és valóság, boldogság és bánat, költészet és élet. De színházi előadás is, most, 2005-ben, s ezért nem mellőzhető a kérdés: mit kap, mit visz magával a néző az Újvidéki Színházból távozáskor?

Nézője válogatja, mondhatnánk. Ami igaz is. Aki kellemes másfél órára vágyik, az előadás ugyanis a nagy „húzások” következtében ennél nem hosszabb, az nem csalódik. Aki ennél többre vágyik, mondjuk maradandóbb élményre, olyanra, ami nem múlik el már hazafelé buszozva/baktatva, az jószerelemmel csalódik. De nem hiszem, hogy hibáztathatja a színházat, amelynek ezúttal láthatóan nem volt más célja a *Lila ákác* színrevitelével, minthogy kellemes kikapcsolódást nyújtson. S ez többnyire sikerült is. (Én elsősorban Szép Ernőt élvezve speciel jól éreztem magam, bár nem valószínű, hogy ismét megnézném.)

Ettől függetlenül nem kerülhető meg a kérdés: milyen az előadás?

Rendezés és színészi játék tekintetében is: felemás.

A legteljesebb színészi teljesítmény Ferenc Ágota f. h. Mancija. Bár a kezdő képben, amikor ismerkedik a vele ekkor még pimaszkodó Palival, aki jobb híján ered vele szóba, miközben a liget fái közül sóvárogva lesi az étteremben mulató szíve hölgyét, mintha bizonytalan lenne, nem találja

sem a hangját, s nem érzi igazán a szituációt sem, de a későbbiek során, amikor a szerelmes Mancit látjuk, kedves, őszinte – remek. Sírva búcsúzó „vengerkaként” viszont, mint a szöveg, közhelyes. Mindenesetre szép, ígéretes színészi belépő Ferenc Ágota *Lila ákác*-beli Mancija, jó folytatása a *Via Italia*- és a *Médeia-körök*-beli bemutatkozásnak.

Balázs Áron Csacsinszky Paliját a rendező hozza nehéz helyzetbe, amikor az első képbeli „úrino” iránti rajongását szinte az első pillanattól kezdve komikusra véteti a színésszel, akinek nehéz innen Manci pajtásává „emelkednie”. Hogy sikerül, az a színész és partnere közös sikere. Az viszont, hogy a boldogságára későn eszmélő, balek Csacsinszky Palit hitelesen ábrázolja, az Balázs Áront dicséri. Hogy egyszerűen nem érti, mi történik vele s körülötte, az nem független attól a sváb-hegyi légyottól, amikor szinte kétségbeesetten menekül az imádott úrinő, Bizonyosné erősza- kos szerelmi ostromától. Aki férfiként tehetetlen, az szerelmesként sem ismerheti fel a veszélyt, a Manci nevű boldogság elvesztését. Ha talán „elvarratlannak” látszik Balázs Áron palija, az nem a színész, hanem a szerep bizonytalanságával magyarázható.

Nem tudom megítélni, hogy a darab kurtítására azért került-e sor, mert a rendező, Radoslav Milenković inkább a helyzeteket látta, s nem érezte/értette a szöveg Szép Ernő-i nyelvi valóságát, vagy másért, tény azonban, hogy néhány szerep rikító komikum felé való irányítása arra utal, a rendezőnek nem volt füle sem a nyelvi finomságokhoz, sem pedig a századelő pesti stimmungjához, de ugyanakkor nem volt ötlete arra nézvést, hogyan lehetne ezt a szerelmi bagatellt itt s most nézőközelpbe állítani. Következésképpen a színészek úgy alkalmazkodtak a harsányra vett rendezői „konceptióhoz”, hogy kedvükre szólóztak.

Ennek eredménye, hogy Magyar Attila a végsőkig karikírozza a lükén toleráns férjet, Bizonyost. Krizsán Szilvia Bizonyosnéja inkább nimfomán némbor, mint olyan úrinő, akiért olyan feltétlen rajongással lehet lelkesedni, ahogy az a csacsi Pali teszi. A két gavallér, a mereven lovagiaskodó Mí-nusz (Német Attila) és a nyálasan selypító Majmóczy (Kőrösi István) ket-tőse, akárcsak a mindig szerelmes és mindig öngyilkosságra kész barátnő, Hédike (Jankovics Andrea) csupán komikus skicc. Giricz Attila a bárpin-cért – jobb híján – feminizálja, Puskás Zoltán Angelusz papát, az artista-ügynököt pedig a karcos szívű, irgalmat nem ismerő vállalkozó és a meg-értő jó barát között ingáztatja.

Végig gondolva a látottakat s végigolvasva a fenti sorokat, talán nem véletlenül az a *Lila ákác* (de említhetném más műveit, a *Patikát*, a *Vőlegényt*, vagy verseit, prózáját) írójára annyira jellemző önbonmot jut eszembe, amikor imígyen mutatkozott be: Szép Ernő – voltam.

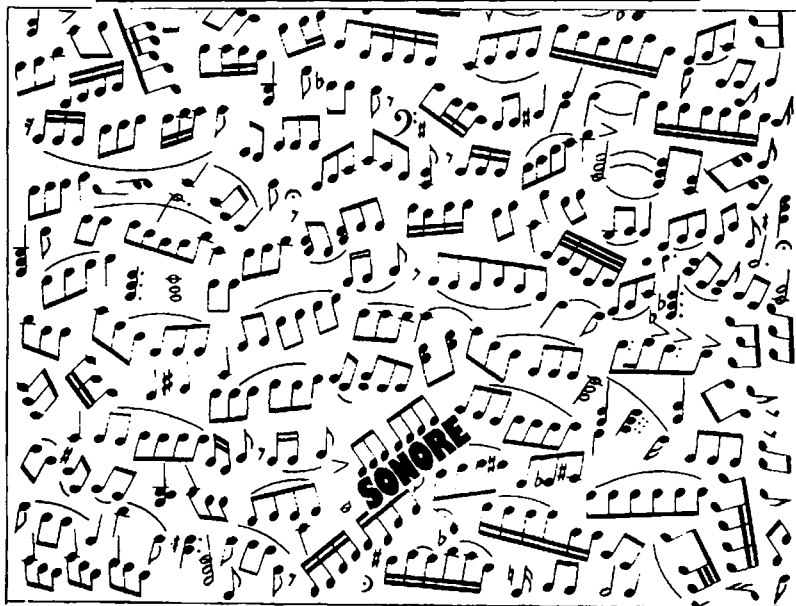
SZÉP ERNŐ: LILA ÁKÁC

ÚJVIDÉKI SZÍNHÁZ

Rendező: Radoslav MILENKOVIĆ

Színészek: FERENC Ágota f. h., BALÁZS Áron, KRIZSÁN Szilvia, MAGYAR Attila,
NÉMET Attila, KŐRÖSI István, JANKOVICS Andrea, GIRICZ Attila, PUSKÁS Zoltán

Le monde du silence.

Szombathy Bálint: *Le monde du silence*